

Bert Wagendorp

*Hoe Peter Sagan mijn
geliefde verleidde*

Sportstukken

UITGEVERIJ PLUIM
AMSTERDAM/ANTWERPEN

Eerste druk, juli 2020

© Bert Wagendorp

Omslagontwerp Roald Triebels
Typografie binnenwerk Perfect Service
Auteursfoto Lukas Göbel
Productiebegeleiding Tim Beijer
Drukkerij Wilco, Amersfoort

ISBN 978 90 830 7369 9

NUR 320

www.uitgeverijpluim.nl

Voor mijn geliefde, Wilma

Inhoud

- 1 Fictie moet de sport redden 9
  - 2 Sport is verhalen 32
  - 3 Hoe Peter Sagan mijn geliefde verleidde 40
  - 4 Inzichten betreffende het per fiets beklimmen van de
Mont Ventoux 50
  - 5 De onschuld en de pianist 61
  - 6 Pyke S. 72
  - 7 Tony Rominger als kunstwerk 82
  - 8 The Barman's Tale 94
  - 9 Hoe de mythe van de Ventoux verloren ging 135
  - 10 De zondagmiddag van de legende 144
  - 11 Wachten op Junkermann 162
  - 12 Niets is helemaal waar, zelfs het wielrennen niet 173
  - 13 Vals spel 185
- Verantwoording 239

Fictie moet de sport redden

In 1994 stonden er in *de Volkskrant* twee lijstjes van de tien beste voetballers aller tijden. Het ene was van chef-sport Ben de Graaf. Hij had Maradona bovenaan gezet en, om de lezers van *de Volkskrant* te pesten, Johan Cruijff op de vijfde plaats. Hij vond Pelé, Eusébio en Puskas beter. Het andere lijstje was van Kees Fens. Hij had Frankie van de Berg op een staan, Dick Onrust op twee, Bertus Vergeer op drie en Janus Kil op vijf. Deze vier namen hadden met elkaar gemeen dat de lezers er nog nooit van hadden gehoord.

Dat was ook niet zo raar, want het betrof vier jongetjes met wie Kees Fens meer dan een halve eeuw eerder op straat had gevoetbald en van wie sindsdien op sportief gebied weinig meer was vernomen.

Ik zal dat later duiden, eerst gaan we even naar de intrigerende nummer vier op Fens' lijst: 'Onbekende'. Kennelijk had Fens ooit een onbekende ontmoet in wie hij een van de grootste voetballers aller tijden had herkend. 'Onbekende' zou in elk lijstje op grote weerstand hebben kunnen rekenen en zelfs zijn geweigerd, maar in dit geval was er een aanleiding voor.

Ook hierop zal ik later een toelichting geven, we moeten eerst nog even de nummers zes en zeven onder de

loep nemen: Just Göbel en Adri van Male. Göbel was de legendarische keeper van Vitesse en het Nederlands elftal. Zijn beste jaren lagen voor de Eerste Wereldoorlog. Hij behoort tot de legenden van het Nederlandse voetbal. Hij was onpasseerbaar. De keren dat hij wel werd gepasseerd, dat kwam een enkele keer voor, was het niet zijn schuld.

Adri van Male was de doelman van Feyenoord. Kees Fens was acht jaar toen Van Male bij het wereldkampioenschap voetbal van 1938 werd uitgeroepen tot de beste doelman van het toernooi.

Houdt u dat ook even vast.

Op acht in de Fenslijst staat Bertus Caldenhove, de linksback van DWS en Oranje, die met zijn club in het seizoen 1937-1938 kampioen van Nederland werd. Kees Fens was acht toen dat heugelijke feit zich voordeed, en tien toen Caldenhove in 1940 voor het eerst aanvoerder was van het Nederlands elftal. Het waren de jaren waarin het voetbal de grote massa bereikte via de radio, met name via de stem van Han Hollander. Ik denk dat Fens tot de luisteraars behoorde.

Abe Lenstra, de nummer negen op de ranglijst, hoef ik hier hopelijk niet verder toe te lichten. Maar ik zal het voor alle zekerheid toch even doen. Lenstra debuteerde in 1935 op vijftienjarige leeftijd in het eerste elftal van sc Heerenveen en op zijn negentiende in Oranje. Kees Fens was toen respectievelijk zes en tien.

We mogen er gerust van uitgaan dat Abe Lenstra een betere speler was dan Johan Crujff. In een andere tijd zou hij door Ajax zijn weggekocht bij Heerenveen en in Amsterdam triomfen hebben gevierd. Lenstra was een sportieve homo universalis: hij kon behalve goed voetballen

ook erg goed schaatsen, dammen, tafeltennissen, biljarten, korfballen, hardlopen, hoogspringen en fierljeppen. Zijn schaken was iets minder, maar nog altijd heel behoorlijk. Soms zegde hij af voor een interland omdat hij meer zin had om te gaan vissen. Ook daarin was hij zeer bedreven.

Ús Abe stond model voor de beste voetballer in de Nederlandse literatuur, de door Godfried Bomans tot leven gewekte Arie Rekelbast. Ik heb een paar jaar lang zo ongeveer naast Lenstra's weduwe op de tribune bij Heerenveen gezeten. Ik vroeg haar een keer of zij wist dat haar man voortleefde als literair personage. Zij was daarvan helaas niet op de hoogte.

Ik verzoek u ook deze feiten even op te slaan, in verband met het vervolg van deze lezing.

Kom ik bij de nummer tien, Willem Korsten. Dat was een vreemde eend in de bijt van Fens' grote voetbalhelden. Korsten was op het moment van publicatie negentien jaar oud en had zojuist een van de meest ongepaste vormen van clubverraad bedreven: hij was van NEC Nijmegen naar Vitesse Arnhem gegaan. Vergelijk het met een een verhuizing van Feyenoord naar Ajax, maar dan vijf keer zo kwalijk.

Wat deed deze Korsten, die overigens zo veel zelfvertrouwen ontleende aan zijn uitverkiezing dat hij later nog kwam te spelen voor Leeds United en Tottenham Hotspur, in de top-tien van Fens?

De door Kees Fens gegeven verklaring voor deze kwestie zal u verbazen.

Eerst terug naar Frankie van de Berg, de onbetwiste nummer een. In de keuze voor zijn persoon komt de

sportromanticus Kees Fens krachtig en onmiskenbaar naar voren. Ik citeer hem: ‘Nooit bewonder je meer dan tussen je achtste en twaalfde. En dat volstrekt en mateloos. Ik heb het voetbal leren bewonderen op straat. En nog altijd beschouw ik het straatvoetbal als de mooiste vorm van die sport. Er zijn nauwelijks regels, er is geen scheidsrechter, er is een onzichtbare doellat – in overleg wordt besloten of een bal over is – er is geen wedstrijdijd en er is geen aanvoerder. Maar er is wel de uitblinker voor wie wij allen buigen en die de mythe van ons leven wordt.’

En dan komt het: ‘Mijn mythe heet Frankie van de Berg. Hij was de allerbeste straatvoetballer en dus ook de beste voetballer aller tijden.’ Let op de volstrekt onlogische redenering in deze zin, maar ook op de schoonheid ervan. De romanticus heeft geen boodschap aan logische redeneringen, die ondergraven de romantiek en de persoonlijke mythevorming. Kees Fens doet er zelfs nog een schepje bovenop. ‘Zoals hij pingelde is er nooit meer gepingeld. Hij passeerde iedereen en had de grootste mond. En zondags zong hij in het kerkkoor.’

In die laatste opmerking komen twee werelden uit Fens’ jeugdijaren bij elkaar. Doordeweeks weergaloos pingelen en op zondag met je jongenssopraan de Allerhoogste eren: bestaat er iets mooiers? Ik herkende er veel in. Zelf wilde ik als tienjarige twee dingen. Ten eerste zag ik het als mijn taak als zendeling de heidenen in het oerwoud te bekeren tot de Here Jezus. Verder wilde ik profvoetballer worden en de winnende goal scoren in de finale van het wereldkampioenschap. Ik brak me het hoofd over de vraag hoe ik die twee moest combineren, want in de heidense jungle werd niet gevoetbald.

Voetbal en de straat staan voor de jeugd van Kees Fens. Straatvoetbal was de goedkoopste vorm van sport. Je had er alleen een bal, een straat en een paar andere straatvoetballers voor nodig. Eigenlijk werd de jonge Fens aange trokken door tennis, maar dat werd gespeeld in een andere wereld, waarin voor hem geen plaats was. Hij heeft dat ooit uitgelegd in een van zijn sportcolumns voor *de Volkskrant*, ‘Waarom ik niet tennis’. Tennis werd gespeeld in andere milieus, door mensen met geld. Eigenlijk was er sprake van een parallelle wereld, afgescheiden met een hoog hek. Wat er ook allemaal was, in de jeugd van Kees Fens, geld niet.

Het is een rode draad geweest in het bestaan van Fens, het onderhuidse gevoel ‘er niet bij te horen’ en de onzekerheid die daaruit voortvloeide. Een gevoel dat zich nooit helemaal liet verdringen, niet toen hij een gevierd literair recensent was, niet door een hoogleraarschap in Nijmegen en evenmin door de waardering van de lezers van *de Volkskrant*. In onze jeugd worden wij geprogrammeerd, en anders dan bij computers het geval is, laat die programmering zich nooit meer helemaal wissen. We moeten ermee leren leven, dat is het enige wat erop zit.

Het tekent Fens dat hij die vormende jaren nooit ontkende of wegmoffelde omdat ze niet meer pasten bij zijn met hard werken veroverde status. Hij is nooit gaan tennissen, ook niet toen hij zich best een racket en een lidmaatschap had kunnen veroorloven. Nee, hij zette Frankie van de Berg op één, als een bewijs van loyaliteit aan zichzelf, zijn verleden en de wereld waaruit hij was voortgekomen. Hij vormde pijn om tot trots, had geen enkele behoefte om zijn afkomst te verloochenen, ook al zat die hem zijn hele leven in de weg.

Kom ik bij de onbekende op vier. De onbekende maakte zich later aan Fens bekend. Niet zelf, daar deed de onbekende niet aan. Door knap deduceren kwam Fens erachter wie de onbekende geweest moest zijn: Rinus Michels, de latere midvoor van Ajax, die pas echt beroemd werd toen hij zijn club als trainer naar de Europa Cup voerde en wiens bijnaam ‘de Generaal’ luidde. Volgens Fens kon het niet anders of het was Michels geweest die weleens meedeed aan een potje straatvoetbal.

Hier speelt een ander keuzemotief een rol dan in het geval van Frankie van de Berg. De jeugd van Fens had alle kenmerken van alledaagsheid, maar plotseling was daar Rinus Michels. Zelfs een jeugd in Amsterdam-West was niet geheel van grootsheid ontdaan, ook al was die nog door niemand waar te nemen.

Het is een bekend fenomeen: je ziet hoe iemand die ooit tot jouw kring behoorde zich daaruit langzaam maar zeker losmaakt en opstijgt naar grotere hoogten. En je ziet het met verbazing aan: wat is er gebeurd? Welke afslagen heeft hij genomen die ik heb gemist?

Natuurlijk had Kees Fens zelf ook een dergelijk traject afgelegd. Maar voor zover mij bekend is er nooit iemand naar buiten getreden die trots verklaarde dat hij ooit met een onbekende had gestraatvoetbald, en dat die onbekende later de grote Kees Fens bleek te zijn geweest, die hij daarom op vier zette in zijn lijst van beste literair recensenten aller tijden. In elk geval Rinus Michels niet. De fanatieke Ajacied Stijn Fens, tevens zoon van de man over wie we het hier hebben, waagde het ooit de Generaal te vragen of die zich zijn vader herinnerde als keeper bij het straatvoetbal. ‘Fens met een F of Venz met een V?’ luidde

de reactie van Michels, voor wie hagelslag en literatuurkritiek één pot nat waren. Met een F? Ja, die kon hij zich nog voor de geest halen, zij het vaag.

De sport eet gulzig uit de ruif van de roem, maar geeft weinig terug.

Niettemin kon Michels zich in Fens' bewondering blijven verheugen. Ook omdat hij in de stuurse trainer iets herkende wat hij zelf geheel ontbeerde. We kunnen bij anderen karaktertrekken bewonderen die ons, zouden we ze bij onszelf waarnemen, met zorg zouden vervullen. In een portret van de zachtaardige bondscoach Jan Zwartkruis, als ik het goed heb een neef van de bekende bisschop van Haarlem, kwam Fens ook even over Michels en diens genadeloosheid te schrijven. 'Michels is een realist die zijn hart voor de duur van zijn loopbaan bij zijn vrouw in bewaring heeft gegeven,' noteerde hij. 'Rinus Michels, dat is geen naam, dat is een staalconstructie.'

Ik verdenk Fens ervan dat hij zelf ook wel iets meer van een staalconstructie had willen hebben, maar dat dat er niet in zat. Het valt buiten het kader van deze lezing, maar wie in het onvolprezen krantenarchief Delpher de carrière van Fens een beetje volgt, en met name de vetes die er in het enge literaire wereldje werden uitgevochten – een verheven vorm van miezerige kinderachtigheid en kinnensinne waarbij Fens regelmatig de pineut was – begrijpt dat verlangen.

Gevraagd naar het waarom van zijn sportliefde, in een interview uit 1995 voor *Het Parool*, zei Fens: 'Dat heeft alles met mijn vak, criticus, te maken. Sportlieden genieten mijn mateloze bewondering vanwege de enorme kritiek die ze in staat zijn te verdragen.' Fens was, denk ik, niet

voor niets een groot bewonderaar van Willem van Hanegem – hoewel de vermaarde middenvelder ontbreekt in zijn lijstje. Van Hanegem was een geniale speler, en tevens een harde. Het was ronduit onverstandig hem op het veld te beledigen of anderszins tegen de haren in te strijken. Wie dat toch waagde, vond zichzelf even later terug aan de andere kant van de boarding, meestal in behoorlijk geblesseerde staat, terwijl Van Hanegem even verderop stond te grijnzen.

Kees Fens had vermoedelijk weleens een soortgelijke aanslag in gedachten, maar zoiets is in het literaire wereldje nu eenmaal not done. Rinus Michels en Willem van Hanegem stonden voor Fens voor onaantastbaarheid. Ze waren niet te raken. Hij wel.

Kees Fens was op straat de keeper. Iedereen die ook weleens op straat heeft gevoetbald, weet wat dat betekent. Ik zeg het niet graag, maar op doel stond de stumper. Degene die tijdens het spel alleen maar in de weg liep. De talentloze. Dat wist Kees Fens natuurlijk ook. Vandaar Göbel en Van Male in zijn top-tien. Het was logischer geweest wanneer hij Jan van Beveren had gekozen, de allerbeste keeper die Nederland ooit heeft gekend – Fens moet dat vaak genoeg met eigen ogen hebben waargenomen. Met Jan van Beveren op doel was Nederland tweemaal wereldkampioen geworden, in 1974 en 1978, maar de psv'er werd door Johan Crujff uit het Nederlands elftal getreiterd en keerde nooit meer terug.

Ja, geachte Amsterdammers en Ajaxfans, zo is het en niet anders.

De keuze voor Göbel en Van Male is die van het eenzame keepertje in de Chasséstraat. Hij wordt niet serieus

genomen, maar gelukkig is er de troost van zijn grote collega-doelmannen, die bewijzen dat zijn rol wel degelijk van belang is.

De keuze voor Caldenhove is ook die van de oudere man die terugkijkt op zijn jeugd en constateert dat de bewondering die hij toen voelde nooit meer kan worden overtroffen. En die er daarom, ondanks overvloedig aanwezige redenen om de mening bij te stellen, toch aan vasthoudt. Je zet iemand op een voetstuk en je kunt het niet over je hart verkrijgen hem eraf te trekken, omdat je daarmee iets van jezelf vernietigt. Het is om dezelfde reden dat gelovigen zich vaak zo halsstarrig vastklampen aan de overtuigingen van hun jeugd. Of, zoals Kees Fens, aan het veilige instituut van de Kerk. Loslaten is veel moeilijker dan vastklampen.

Komen we bij Lenstra. Meer dan bij de andere uitverkorenen komt in de keuze voor Abe de literatuurcriticus naar voren. Ik zei al dat Godfried Bomans de auteur is van het verhaal 'Arie Rekelbast, de mens, de Haarlemmer, de voetballer'. Hij publiceerde dat in *de Volkskrant*, als een parodie op een eerder portret dat die krant had afgedrukt over Abe Lenstra. Het had net zo goed andersom kunnen zijn: Abe Lenstra als parodie op Arie Rekelbast. Van alle grote voetballers die Nederland heeft gekend, kwam Lenstra het dichtst in de buurt van een romanpersonage.

Hou dat vast.

Fens heeft meerdere malen een voetballer vergeleken met een dichter, Piet Keizer bijvoorbeeld, de raadselachtige linksbuiten van Ajax. 'Piet Keizer was geniaal op de vierkante meter. Een soort dichter, die alleen maar kwatrijnen, vierregelige gedichten schrijft.' Maar in Abe

moet de jonge Fens, zich nog van geen literaire loopbaan bewust, voor het eerst een romanpersonage hebben herkend, *larger than life*. Lenstra was veel minder een publiek persoon dan Cruijff, en daardoor mythischer. ‘Hij kon alles, hoorde je,’ verklaarde Fens over het Friese fenomeen. ‘Hij wilde Friesland niet uit, wist je, en als hij geen zin had, deed hij niet mee. En daarom vond en vind ik hem nog altijd de allergrootste.’

De onaanraakbaarheid van Rinus Michels en de volstreekte onafhankelijkheid van Abe Lenstra: dat zijn precies de dingen die je wenst als je bent opgegroeid in aanraakbaarheid en afhankelijkheid.

Tot slot: Willem Korsten. De enige die op het moment van de samenstelling van de lijst nog actief was als speler. Fens’ lichtelijk ontluisterende antwoord op de vraag naar het waarom: ‘Hij is de enige prof die ik ken. Ik heb zelfs twee keer met hem naar een voetbalwedstrijd gekeken.’ De kwam zo: de vader van Willem Korsten werkte in die jaren net als Fens aan de Nijmeegse universiteit.

Het motief is vergelijkbaar met dat voor de keuze van Michels, alleen is Korsten al prof wanneer hij met Fens voor de tv zit. Kees Fens, de voetballiefhebber die er al honderden wedstrijden op had zitten toen Korsten nog geboren moest worden, ontmoette eindelijk een specimen uit de sport die hem zo fascineerde, het professionele voetbal. En hij achtte dat korte tijd later een voldoende reden om Korsten op de lijst van beste voetballers aller tijden te zetten.

Ik probeer me het gezicht van Ben de Graaf voor te stellen, terwijl hij de lijst van Fens doorneemt, in stijgende verbazing bij Korsten is aanbeland en de motivatie van

Fens verneemt. Ik vermoed dat er in de vorige eeuw nergens zo veel onbegrip en verbijstering van een gezicht te scheppen zijn geweest. Zelfs wanneer De Graaf op een lijst van beste romans aller tijden op tien met *Bob, Bep en Brammetje* was aangekomen, louter vanwege het feit dat hij nooit een ander boek ter hand had genomen, zou de totale verslagenheid van Kees Fens niet groter zijn geweest.

Maar voor Fens was het een logische keuze. Korsten was zijn lijstje naar een werkelijkheid die verder uitsluitend bestond uit ingebeelde en zelfgecreëerde waarheden, uit beelden die hij had geschapen uit verhalen in de krant, verslagen op de radio, beelden van de televisie, gesprekken met medeliefhebbers. In feite was Willem Korsten in Fens' lijstje de enige non-fictiefiguur.

Ik kom hierop straks terug. Vanwege de titel van deze lezing zal ik wel moeten.

Ik hoop dat Stijn Fens Korsten nog eens tegenkomt en hem vraagt naar zijn herinneringen aan zijn vader. Het zou me niet verbazen wanneer Korsten nog wel weet met wie hij destijds naar de wedstrijd zat te kijken.

In 1980 verscheen *Waarom ik niet tennis (en ook niet hockey)*, een selectie uit de sportcolumns die Fens in de jaren daarvoor had gepubliceerd in *de Volkskrant*. Het boek, dat verscheen bij de Erven Thomas Rap, paste perfect in de tijdgeest. Het was voor intellectuelen niet langer een afgang of zelfs een teken van naderende dementie om sport als onderwerp te kiezen voor hun beschouwingen of verhalen. Een van de weinigen die dat al eerder had gedaan, was Nico Scheepmaker. Die hield zich bezig met Russische